

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ
Кафедра «Дизайн тканин та одягу»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до вивчення дисципліни «Оздоблення одягу»
за освітньо-професійною програмою «Дизайн одягу (взуття)»
галузь знань 02 Культура і мистецтво
спеціальність 022 Дизайн

Затверджено кафедрою
«Дизайн тканин та одягу»
Протокол № 2 від 28.08 2023 р.

Харків 2023

Методичні рекомендації до організації, виконання і захисту кваліфікаційної роботи бакалавр за ОПП «Дизайн одягу (взуття)»
напрямок підготовки 022 Дизайн. Харків: ХДАДМ, 2023. 34 с. (укр. мовою)

Методичні вказівки до проведення практичних занять містять загальні відомості про види та техніки оздоблення, технічні умови виконання певних технік, особливості використання інструментів і пристосувань для ручного оздоблення. Методичні рекомендації розроблені кафедрою «Дизайн тканин та одягу», призначені для здобувачів освіти спеціальності 022 «Дизайн» за освітньо-професійною програмою «Дизайн одягу (взуття)» (І ступінь вищої освіти «Бакалавр»)

Укладачі: Будяк В.В., Малік Т.В.

Рецензенти:

Захарова С.Г., канд. наук з державного управління, доцент, професор з Дизайну МКА, магістр з Концептуального дизайну

Трегуб Н.Є., канд. архітектури, доцент кафедри «Дизайн середовища» ХДАДМ

Розглянуто і схвалено на засіданні каф. «Дизайн тканин та одягу» ХДАДМ
Протокол № 2 від 28.08 2023 р.

Розглянуто і схвалено на засіданні науково-методичної ради ХДАДМ
Протокол № 23-11 від 08.11.2023 р.

ЗМІСТ

1. Організація робочого місця для виконання ручних робіт. Правила техніки безпеки. Класифікація інструментів	4
2. Характеристика оздоблення одягу	7
3. Асортимент матеріалів для оздоблення ручної роботи	9
4. Основні техніки поверхневого оздоблення одягу	12
5. Основні техніки об'ємного оздоблення одягу	17
6. Виконання практичних завдань курсу «Оздоблення одягу»	26
7. Зразки студентських робіт	27
8. Список рекомендованої літератури	33

Репозитарій ХДАДМ

1. Організація робочого місця для виконання ручних робіт. Правила техніки безпеки. Класифікація інструментів

Ручні роботи можуть виконуватися сидячи і стоячи. Стіл для ручних робіт повинен мати гладеньку чисту робочу поверхню і ящики для зберігання інструментів і ниток. Конструкція стільця може бути різною, але вона повинна забезпечувати можливість поворотів і зміни висоти сидіння і опори для спини. Бажано використовувати гвинтові стільці. Робоче місце повинно бути оснащено пересувною підставкою для розміщення ножиць, голок, бобін, наперстків, знімним сміттєзбиральником виробничого сміття, підставкою для ніг при роботі сидячи та гвинтовим стільцем.

На робочому місці повинні знаходитися тільки необхідні для роботи деталі виробів та інструменти. Ті з них, які при роботі беруть правою рукою, повинні розташовуватися на правій стороні столу, а ті, що беруть лівою рукою, – відповідно на лівій стороні столу. Великий вплив на самопочуття працюючого і якість виконання технологічної операції має правильна робоча поза. Сидіти за столом при виконанні робіт потрібно рівно, так, щоб руки спиралися на стіл або підлокітники. Хребет прямий, спина спирається на спинку стільця. Відстань від очей працюючого до виробу повинно бути близько 30 см. Робоча зона повинна бути достатньо освітлена. Ноги слід тримати на підставці або перекладині. Після закінчення роботи робоче місце слід ретельно прибрати. Всі оброблювані деталі, інструменти, пристосування необхідно укласти в певному порядку в ящики столів або в шафи.

Класифікація інструментів для виконання ручних робіт

Інструменти – це предмети, без яких не можливо виконувати ручні роботи (голка, нитки, наперсток, ножиці, сантиметрова стрічка, лінійка, крейда кравецька та ін.).

Наперсток – металевий ковпачок, на поверхні якого розміщені виїмки, і який одягають на палець, щоб запобігти проколюванню його вушком голки під час шиття. Наперсток використовують для полегшення проштовхування

голки крізь товщину тканини. Наперсток повинен бути не погнутим, без іржі, без отворів на ділянках впадинок, без зазубрин на ділянці сточування денця. Наперстки можуть бути з дном – для виготовлення легкого одягу (такі наперстки більш гігієнічні та вигідні) та без дна – для виготовлення верхнього одягу. Наперстки підбирають та надягають на середній палець правої (лівої) руки.

Залежно від діаметрів та довжини *голки* поділяють за номерами від першого до дванадцятого, а залежно від номерів голки мають різне призначення. В цілому голки призначаються для протягування нитки крізь товщу тканини (для з'єднання деталей виробів, для виконання оздоблювальних строчок).

Нитки – застосовують для з'єднання деталей виробів, для виконання оздоблювальних строчок. Нитки бувають різними залежно від сировини, з якої їх виготовляють: бавовняні, шовкові, лавсанові, капронові та ін. Бавовняні застосовують для тимчасового з'єднання деталей, тимчасового закріплення країв, постійного внутрішнього з'єднання деталей та ін. Шовкові нитки застосовують для виконання оздоблювальних строчок. Зараз широко застосовують армовані та лавсанові нитки як для з'єднання деталей виробів, так і для виконання оздоблювальних строчок. Крім того є капронові нитки, нитки «гарус» та інші.

Ножиці – застосовують для розрізання тканини, підрізання деталей виробу, обрізання кінців ниток. Ножиці повинні добре закриватися, а леза заходити одне за одне не менше як на 2 – 3мм і добре різати. Ножиці в неробочому стані повинні бути закритими. Ножиці відрізняються між собою за довжиною і тому діляться за номерами.

Сантиметрова стрічка – це гнучка, стійка проти розтягування стрічка, з прогумованого чи проклеєного матеріалу, довжиною 100 – 150 см, шириною приблизно 1,5 – 2 см, на яку нанесені сантиметрові, п'яти міліметрові та міліметрові поділки. Сантиметрова стрічка необхідна для зняття мірок з фігури людини, вимірювання та відкладання вимірів на виробі.

Лінійка – предмет у вигляді смужок прямокутника, виготовлений з пластмаси, металу, чи дерева, на який нанесені сантиметрові, п'яти міліметрові та міліметрові поділki. Лінійка у деяких випадках може замінювати сантиметрову стрічку, та необхідна для вимірювання, відкладання величин та проведення прямих ліній.

Крейда кравецька (змилок) – застосовується для нанесення креслення викройки на тканину, для нанесення ліній, контрольних знаків та точок. Крейду потрібно загострювати таким чином, щоб товщина проведених ліній становила 1мм. При використанні лінійки для проведення ліній крейду слід тримати під кутом до неї, біля самого стику лінійки з тканиною. Крейду тримають під прямим кутом до тканини, якщо наносять ліній без лінійки.

Пристрої – це предмети, без яких можна обійтися при виготовленні виробів, але вони допомагають покращити якість обробки і швидкість виконання роботи.

Різець – це зубчасте коліщатко, що обертається на ручці. Застосовують для перенесення ліній і знаків з креслення на папір або тканину.

Просічка – це металевий стержень, на одному кінці якого є ніж (лезо) у вигляді петлі. Застосовують для прорубки (прорізання) отворів для петель, що будуть обметуватися в ручну. Ніж на просічці може бути різної форми і довжини (форми прямої або з вічком), тому його і підбирають в залежності від форми та довжини петлі.

Кілочок – пластмасовий, кістяний, металевий стержень, із загостреним одним кінцем. Застосовують для виймання ниток, виправлення кутів лацканів, бортів та ін., для проколу отворів в тканині чи шкірі під час пришивання гачків та петель.

Манекен – об'ємна форма із картону, гіпсу, дротів, пластмаси та ін. матеріалів, що імітують фігуру людини. Застосовують для перевірки правильного з'єднання основних деталей в процесі виготовлення виробу (для перевірки з'єднання бічних, плечових зрізів, вшивання рукавів, коміра та ін.). манекени бувають чоловічі, жіночі та дитячі різних розмірів та призначення.

2. Характеристика оздоблення одягу

Оздоблення може бути постійним і знімним (тимчасовим). Постійним оздобленням вважають гудзики, вишивку, канти, бейки, рюші, аплікації, складки. Тимчасове оздоблення – пояси, декоративні квіти, шарфи, броші та ін. Знімне оздоблення роблять одяг багатофункціональним (у будь-який час можна зняти, замінити на інше).

Оздоблення – це доповнення, прикраса, яка може бути взагалі відсутня, оскільки не для всякого одягу вона обов'язкова. За наявності оздоблення в композиції одягу вона може виконувати саму різну функцію: виражати основну ідею композиції або виявляти форму виробу, підкреслювати конструктивні лінії, доповнювати і прикрашати модель. Одні види оздоблення одночасно мають естетичне і конструктивне значення, інші – естетичне і утилітарне.

Включаючи будь-яке оздоблення в композицію одягу, потрібно перш за все визначити характер цієї обробки, її вигляд і технологію виконання. Необхідно, щоб вона не суперечила не тільки утилітарним властивостям матеріалу, структурно-фактурним його якостям, але і призначенню одягу і її формі. Одночасне застосування різнохарактерних видів обробки вимагає глибокого вивчення можливості з'єднання їх в одній моделі, а також великого уміння, смаку і чуття. Вигляд і якість виконання обробки багато в чому визначають виконання сучасним одягом її естетичних функцій. Грамотне і вдале використання обробки не тільки уточнює призначення одягу, але і забезпечує її індивідуальність, а також у ряді випадків дозволяє підкреслити достоїнства і приховати недоліки фігури.

Асортимент технік оздоблення під час виготовлення сучасного одягу з різних матеріалів дуже різноманітний. Він включає як добре відомі у виробництві одягу види, так і нетрадиційні, пов'язані з властивостями конкретних матеріалів і з появою нових технологій виготовлення оздоблення. За способом виготовлення оздоблення поділяють на три групи: *поверхнєве оздоблення, об'ємне оздоблення, додаткові аксесуари.*

Поверхнєве оздоблення виконується безпосередньо на поверхні деталей одягу, просторова форма матеріалу при цьому не змінюється. До неї належать:

- декоративні строчки і шви, які підкреслюють, підсилюють конструктивні лінії, шви, краї деталей, роблячи їх помітнішими;
- обробка тасьмою, сутажем, шнуром, бейкой, бахромою, які використовуються для обробки країв деталей. Тасьма, сутаж, шнур можуть бути використані для вишивання складних узорів;
- вишивка, яка може бути ручною і машинною, виконаною за допомогою різного матеріалу (нитками, бісером, склярусом, перлами, лелітками)
- аплікація, виконана різними способами (нитковим, клейовим, зварним) з різних матеріалів;
- оздоблення фурнітурою – металевою, пластмасовою, дерев'яною, з дорогоцінних металів і каменів. Роль фурнітури виконують гудзики, застібка-блискавка, пряжки, кнопки, гачки, блочки і т. п.;
- комбінування матеріалів, коли поєднуються тканини однієї і тієї ж фактури різних кольорів; тканини різних фактур одного кольору; тканини різних фактур і контрастного кольору;
- інші види обробки.

Об'ємне оздоблення забезпечує об'ємну форму виробу і окремих його деталей за рахунок зміни просторового розташування матеріалу. Об'ємну обробку можна умовно підрозділити на два види:

- рухома обробка – об'ємна форма, яка передбачає деяку свободу зміни первинної форми. Це драпіровки, складки, волани, плісе, гофре і т.п.;
- нерухома обробка – це така об'ємна форма, яка не змінюється і зазвичай закріплена за допомогою додаткових матеріалів; ниток, прокладок, клеїв. До нерухомих видів об'ємної обробки відносяться буфи, защіпи, декоративне вистьобування.

Додаткові аксесуари одягу – це знімні оздоблювані деталі: шарфи, краватки, квіти, кокілье, жабо, коміри, манжети, пояси та інше.

Розрізняють оздоблення, виконане переважно механічним способом, тобто досягнуте фізичними діями, і оздоблення, операції якого пов'язані з дією хімічних процесів і препаратів. Класифікують види оздоблення одягу за способом дії на матеріал і способом з'єднання (фіксації) оздоблення з виробом.

3. Асортимент матеріалів для оздоблення ручної роботи

<p>Стрічки – це тонкі ткані смужки різної ширини, які виробляють на стрічковкацьких верстатах полотняним, саржевим, атласним, ворсовим та різними дрібно- та велико- візерунчастими переплетеннями. За волокнистим складом стрічки можуть бути однорідними (бавовняними, лляними, віскозними, капроновими, ацетатними) та неоднорідними.</p>	
<p>Тасьми – це плоскі смужки різної ширини, волокнистого складу, забарвлення та будови, які виготовляють в'язанням або плетінням з однієї системи ниток і які переплітаються косо (під кутом 40-50°). Завдяки такій структурі тасьми розтягуються в ширину і можуть бути укладені по кругу, овально або за іншим малюнком без зморшок та складок. За структурою тасьми можуть бути щільними з гладкою або рельєфною поверхнею; ажурними; щільними з ажурним краєм або з волокнистими краями. Використовують тасьми як прикладні, так і оздоблювальні.</p>	
<p>Шнури – це круглі плетені, виті або в'язані вироби, які виготовляють з бавовняної або штапельної пряжі, з віскозних та капронових ниток, з використанням гумових жилок або без них. Використовують шнури як прикладні матеріали і як матеріали для оздоблювання. Асортимент шнурів включає сутаж, синель, петельний, бортовий, еластичний та інші.</p>	

<p>Сутажний шнур – подвійний оздоблювальний шнур з віскозною опліткою та заглибленням в центрі для прокладання строчки.</p>	
<p>Синель – пушистий ворсовий шнур діаметром 4 мм з коротких віскозних волокон, які скріплені в центрі бавовняною пряжею.</p>	
<p>Мереживо – сітчасті, прозорі, ажурні вироби ручної або машинної роботи, які виготовляють плетінням, в'язанням або вишиванням. Їх виготовляють з бавовняної пряжі, капронових та віскозних ниток, текстурованих ниток у вигляді стрічок різної ширини з заробленими краями або у вигляді полотен і використовують переважно для оздоблення білизняних виробів.</p>	
<p>Гітюр – важке масивне мереживне полотно з капронових або текстурованих ниток, яке використовується для виготовлення вставок, комірів, манжет та інших оздоблювальних деталей одягу.</p>	
<p>Шитво – це вишиті технікою «Рішельє» смужки бавовняних тканин (типу батисту, ситцю, міткалю) різної ширини, які використовуються для виготовлення оздоблювальних деталей одягу, для оздоблення білизни, для корсетних виробів.</p>	

<p>Бісер – це об'єкти невеликих розмірів з отвором для нитки або тоненького дротика. Часто бісер використовується у вишивці та мозаїці. Бісер розподіляють на різні види – за способом зафарбування, за видом матеріалу, з якого зроблений бісер, та за місцем виготовлення.</p>	
<p>Склярус та рубка – це трубочки із кольорового скла, виготовлені багатьма різними розмірами, кольорами, формами. Головна їх особливість – довжина. Найчастіше вони мають гострі краї, тому для роботи необхідно використовувати міцні нитки.</p>	
<p>Лелітки – це блискучі платівки з отвором для кріплення. Сучасні лелітки виготовляють із металізованого матеріалу або ПВХ. Вони можуть мати різну форму, колір та розмір. Спочатку їх використовували для прикраси одягу, взуття, аксесуарів. Сьогодні особливої популярності набуло використання цих блискучих пластинок як елементів декору інтер'єру та екстер'єру.</p>	
<p>Муліне – пряжа з бавовни, отримана заводським або ручним способом, і призначена для вишивання або інших видів рукоділля. Світові бренди виробників муліне – DMC, Madeira і Anchor. У кожного виробника муліне свій набір кольорів та система їх кодування. Коди кольорів вказують на схемах вишивання. Також існують таблиці перекладу кольорів з однієї системи кодування в інші системи, або колір добирають, порівнюючи відтінки за допомогою карт кольорів.</p>	
<p>Ронделі – це один з різновидів намистин, які огранені у доконечній формі. Вони можуть мати округлу форму, а також форму куба або ромба. Найбільшу цінність мають намистини з великою кількістю маленьких граней. Адже чим менше зберігання, тим шикарнішим і яскравішим їхній насичений блиск.</p>	

<p>Страз – скло, яке використовується для підробки алмазів. Штучний дорогоцінний камінь, виготовлений з кристалу з домішкою свинцю й інших речовин, що володіє такою грою кольорів, яка робить його подібним зі справжнім дорогоцінним камінням.</p>	
<p>Канитель – тонкий витий позолочений або посріблений дріт, золоті або срібляні нитки. Використовується для гаптування, а також як вишивки.</p>	
<p>Бахромá – тасьма з нитками, що висять з одного боку, м'якими волокнами, шнурками або будь-якими іншими підвісками. Використовується як обшивка країв одягу, з кручених або іншої форми шовкових, шерстяних, срібних або золотих ниток.</p>	

4. Основні техніки поверхневого оздоблення одягу

Вишивка – це вид декоративно-прикладного мистецтва, у якому орнамент і зображення виконується: вручну за допомогою голки, гачка чи вишивальної машини; за допомогою штампа; на тканині за допомогою анілінових фарб і резервної маси. Основною функцією вишивки є оздоблення одягу й тканин (рушники, скатерті, простирадла, наволочки для подушок).

В Україні вишиванням здавна займалися майже виключно жінки. Дівчата вчилися вишивати з ранніх літ. Довгими зимовими вечорами вони переймали прийоми вишивання від старших, обмінювалися досвідом. Під час виконання роботи надавалася перевага оригінальності візерунка та добору кольорів – звичайне копіювання не цінувалося взагалі. Традиційно українці вишивкою прикрашали оточуючі їх речі та предмети, пов'язані з обрядами, календарними і сімейно-побутовими святами.

Види вишивки:

- **Вишивка хрестиком** – вид вишивання лічильними швами, при якому Х-подібні шви, утворюючи растровий візерунок, утворюють картину. Вишивають хрестиком зазвичай по канві – тканині рівномірного переплетіння, на якій легко лічити нитки (рис. 1).

Рис. 1. Вишивка хрестиком, дизайнер Віта Кін

- **Вишивка гладдю** – називають вишивку, виконану косими або прямими стіжками, якими заповнюють узор. Вишивка таким способом дозволяє найбільш повно використати декоративні можливості ниток і тканини. Гладь може бути білою і кольоровою (рис. 2).

Рис. 2. Вишивка гладдю

- **Сутажна вишивка** – полягає у викладанні наміченого узору шнуром на тканині або спеціальній основі. Під час роботи можуть пришиватися додаткові елементи: каміння, стрази, бісер (рис. 3).

Рис. 3. Сутажна вишивка

• **Мереживна вишивка «Рішельє»** – це рід ажурною вишивки, при якому основні елементи візерунка обшиваються гладдю (вручну або на швейній машинці), а проміжки між ними вирізаються, створюючи мереживо. При цьому окремі елементи візерунка можуть з'єднуватися перемичками, або бридами, завдяки чому виходить красиве мереживо (рис. 4).

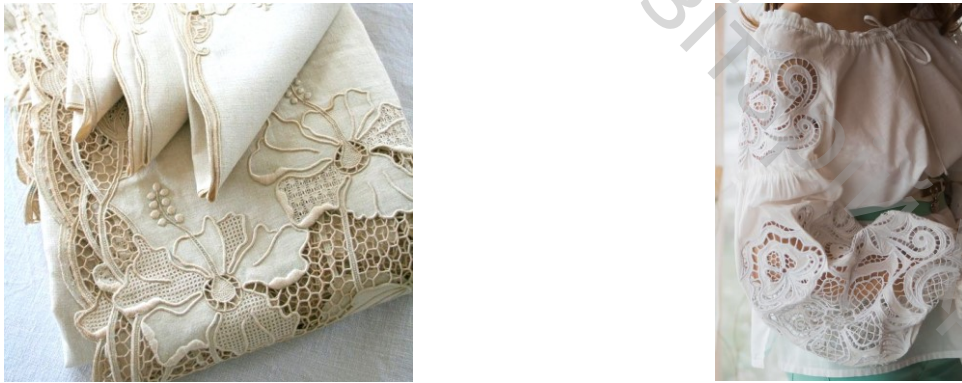

Рис. 4. Мереживна вишивка «Рішельє»

• **Вишивання бісером** – це вишивання зображення на тканині або іншому матеріалі методом прикріплення бісеру до поверхні за допомогою голки та нитки (рис. 5).

Рис. 5. Вишивка бісером

- Вишивка ассізі – це старовинна італійська вишивка, яка отримала свою назву від італійського міста Ассізі (Assisi). В цій техніці стіжками заповнюється тло, а рисунок утворюється з незаповнених ділянок. У деяких випадках по контуру прокладаються стіжки, чітко виділяють орнамент. Найбільш частим кольором тла був червоний, використовувався також синій і зелений, рідше коричневий і жовтий; кольори, як правило, були не надто яскравими, злегка приглушеними (рис. 6).

Рис. 6. Вишивка ассізі

- **Вишивка стрічками** – для такого виду вишивки береться дуже вузька стрічка, яка личить до будь-яких типів тканин. Вона вільно проходить через найщільніший вуток, не втрачаючи своєї форми (рис. 7).

Рис. 7. Вишивка стрічками

- **Вишивка канителлю** – це металеві нитки, скручені в спіраль, які кріпляться поверх тканини, створюючи красиві об'ємні зображення. Така техніка вишивки (золоте шиття) використовувалася для оформлення церковного приладдя, ікон, одягу знаті (рис. 8).

Рис. 8. Вишивка канітеллю

• **Французькі вузлики або «фрузелкі»**, або «французики» – це одна з технік вишивки нитками муліне або атласними стрічками. Завдяки французькому вузлику, вишивка виглядає більш виразно, набуває об'єму. У багатьох країнах світу умільці використовують у своїх роботах такі вузлики. Особливо добре вони підходять для створення дрібних деталей, таких як серцевини квітів, очі, гудзики, шпильки тощо. Залежно від вибраної товщини стрічки або нитки, а також від кількості витків, варіюється розмір вузлика. (рис. 9).

Рис. 9. Вишивка французьким вузликом

• **Вишивка лелітками** – це блискучі плоскі або фігурні диски різної форми. Слово походить від французького Paillette (золотинка, золота піщинка). Елемент буває рельєфним або плоским, по структурі – багатограним або округлим. Як правило, присутній отвір для протягування нитки, щоб було легше пришити лелітки вручну. Кріпиться прикраса на тканину або рівнозначний матеріал. Колір буває різним, як і тип покриття – від матового до блискучого. Зустрічаються і монохромні лелітки (рис. 10).

Рис. 10. Вишивка лелітками

5. Основні техніки об'ємного оздоблення одягу

- **Оздоблення одягу буфами.** Одним із способів оздоблення жіночого та дитячого одягу є виконання буфів. Буфами почали оздоблювати одяг заможні люди в період середньовіччя. В перекладі «bouffer» – означає надуватися і стирчати, це оздоблення використовують для святкового вбрання, а також для прикрашання виробів домашнього вжитку. Випукла поверхня з чітким малюнком надає виробу святкового, урочистого вигляду. Для виконання такого роду робіт необхідно однотонна тканина. Особливо гарно виглядають буфи на атласних і оксамитових поверхнях. В якості вишивальних ниток використовуються нитки різноманітної товщини та шнури. Буфи на відмінну від зборок виконуються на самій деталі. Такий вид оздоблення несе не лише декоративне але і конструктивне навантаження. Вони можуть одночасно замінювати виточки по лінії плеча, талії, а також по низу рукава (тоді вони мають вигляд манжети). Буфи можна виконати традиційним ручним способом та з використанням машинних строчок.

Ручні буфи можуть мати різні малюнки, особливо для оздоблення суконь. Розмічають буфи точками, або лініями зі зворотної сторони деталей. Кількість рядків залежить від малюнка. Відстань між рядами 0,8-1,0 см, між точками – 0,5 см. Точки в кожному ряду повинні знаходитись одна над одною. Спочатку прокладають зметувальні строчки, при цьому голку вводять в тканину точно в точку, а виводять посередині між двома точками, після цього нитки затягують таким чином, щоб утворились склади згинами вгору.

Склади повинні бути натягнуті, але настільки, щоб їх можна було пересунути. Для отримання вафельного малюнка, або малюнка під назвою «бджолині соти» закріплюють по черзі стібками хрест на хрест по дві складочки рядка, виконуючи 4-5 стібків в кожній закріпці. Малюнок буф виконують групами. Після вишивання нитки, якими виконували зборку, видаляють.

Машинні буфи бувають звичайні і зі шнуром. Для отримання звичайних буф на деталях намічають декілька паралельних ліній, кількість яких і відстань між ними залежить від моделі. Строчку прокладають по наміченим лініям з використанням спеціальної лапки для виконання зборки. Якщо такої лапки немає то строчки прокладають з лицьової сторони деталі, послабивши натяг верхньої нитки. Кінці верхніх ниток виводять на зворотну сторону деталі і стягують стібки виконуючи зборку. Зборки розподіляють рівномірно по всій довжині, кінці строчок закріплюють. В кінці строчок буф зі зворотної сторони деталі закладають і застрочують склади глибиною 0,1 см таким чином, щоб всі строчки буф ввійшли в шви зшивання складок. Для того, щоб буфи не розтягувались під час користування виробом, зі зворотної сторони підкладають тканину з основного матеріалу. Нитка основи повинна проходити вздовж строчкам буф. Розміри підкладки повинні відповідати розмірам і формі буф та деталі в готовому вигляді плюс припуски на шви і оборку зрізів (рис. 11).

Рис. 11. Застосування буфів в дизайні одягу

• **Оздоблення одягу квітами, китицями, помпонами, аплікацією та мереживом.** Квіти для оздоблення можна використовувати як у святковому одязі, так і повсякденному. Все залежить від форми квітки, матеріалу з якого її виготовлено, наприклад, троянду виконують у такій послідовності:

1. Викроюють косу смужку завширшки 9-19 см в розгорнутому вигляді і завдовжки 40-45 см. Складають смужку по ширині виворотом униз, зрівнюючи зрізи, зметують швом 0,7 см.

2. Згортають смужку у трубочку шар за шаром, злегка стягують нитку зметування. Спочатку складають щільніше, а потім – вільніше, щоб троянда виглядала відкритою.

3. Закріплюють кінець смужки і нижню частину троянди зшивними стібками нитками в тон тканини.

4. Для виготовлення листків тканину викроюють по колу, діаметр якого 10-12 см. Складають тканину вдвоє лицьовим боком всередину, обшивають зрізи.

5. Прокладають рідку строчку і стягують нитки. Виправляють листки і пришивають до нижньої частини троянди (рис. 12).

Для троянди з окремих пелюсток необхідно заготовити 5-6 пелюсток різного розміру, викроєних по косій.

Рис. 12. Оздоблення одягу квітами

• **Оздоблення одягу китицями та помпонами.** Кінці пояска або зав'язок до горловини можна оздобити китицями. Як правило, китиці

виготовляють з ниток, які витягують з тканини виробу або з ниток шерсті чи шовку. Для цього беруть певну кількість ниток шерсті чи шовку 10-18 см, складають їх удвоє і закріплюють у точці згину, прикріпивши до кінця шнура так, щоб кінці ниток йшли уздовж шнура. Потім іще раз закріплюють нитки, обкручуючи кінець шнура разом з нитками. Після цього нитки китиці відгинають назад (щоб були продовженням шнура), вирівнюючи навколо шнура і обв'язують угорі, утворюючи навколо китиці голівку. Низ китиці вирівнюють ножицями.

Помпони можна виготовляти з ниток муліне, шерстяних, бавовняних, а також витягнутих із залишків тканини виробу. Спочатку креслять на картоні два круга за розміром обхвату катушки, вирізають їх і роблять у них отвори. Відрізають міцну нитку 6-8 см завдовжки, роблять петельку і накладають її на круг. Другий круг накладають на перший так, щоб зрізи обох кругів збігалися, а петелька лежала між ними. На одержане таким чином подвійне кільце намотують за допомогою голки, нитки до тих пір, поки не заповниться отвір кільця. Після чого ножицями, або лезом розрізають нитки, і міцно зав'язують кінці петлі вузлом між картонними кругами. Надривають і виймають круги, а помпон стріпують. Із пасма ниток можна скрутити шнур, закінчивши його помпонами або китицями (рис. 13).

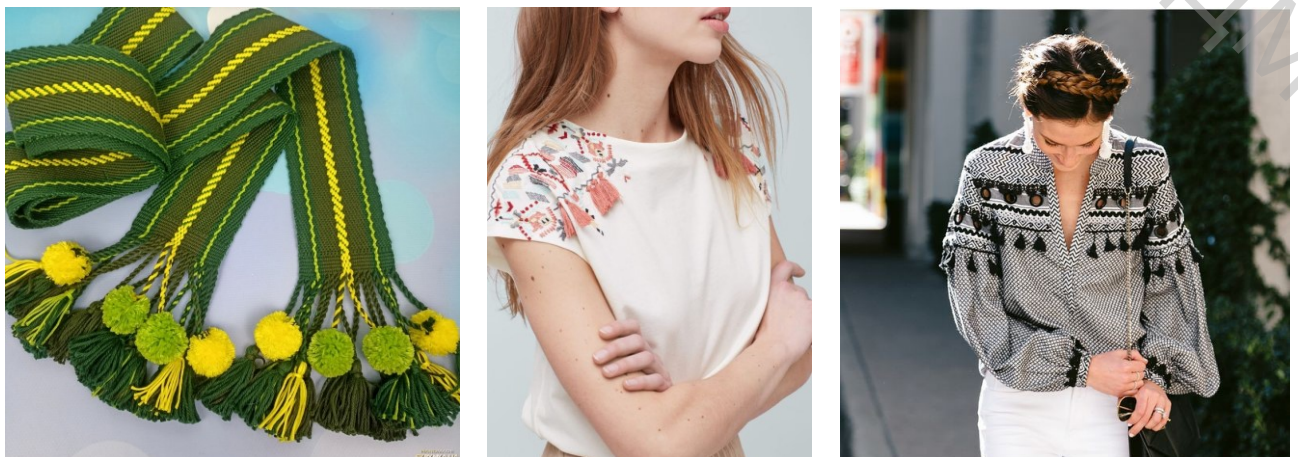

Рис. 13. Оздоблення одягу китицями та помпонами

- **Оздоблення одягу мереживом.** Мереживо може бути як машинного так і ручного виготовлення. Цей вид оздоблення використовують у вигляді

стрічок різної ширини і кольору. Мереживні стрічки можуть бути краєвими, одна із сторін яких має рівний край, а інший – зубчастий, узорний. Краєві мережива призначені для обробки країв виробу або нашивання на виріб з однієї сторони (рис. 14).

Рис. 14. Оздоблення одягу мереживом

- **Оздоблення одягу аплікацією.** Аплікація сьогодні широко використовується як декор у сфері дизайну одягу. Аплікація – це швидкий спосіб декорування, який забезпечує образне вирішення одягу. Існує три різновиди аплікацій: проста, складна і знімна. *Проста аплікація* передбачає використання прямих ліній, спрощеної форми, простих швів, необроблених країв тканини та складається з одного шматка тканини, який пришивають на основну тканину. *Складна аплікація* складається з двох і більше шматків тканини одного або різних кольорів. Для неї характерна багат шаровість, округлені та вигнуті форми, наявність елементів вишивки, використовується бісер, шнур, лелітки та складне зашивання швів. *Знімна аплікація* знімається і кріпиться за допомогою різних кріплень (приметується нитками, пришнуровується, прикноплюється, пристібається англійськими шпильками, гапличками та петельками з гудзиками, прикріплюється на липучку).

Найшвидшим і найефектнішим декором на вбранні виступає проста аплікація, яка використовується для створення образу колекції, корегує пропорції тіла людини або слугує просто декором. Проста аплікація визначає пошук поєднань аплікаційного декору і нової техніки творення. Оздоблення

вирізняється художньо-композиційними особливостями, що формує образне вирішення костюму. Особливостями аплікаційного декору є накладання, приєднання до якоїсь поверхні різнофактурних матеріалів і сукупності елементів, що становлять зовнішнє оформлення вбрання. У колекціях провідних українських дизайнерів одягу просту декоративну аплікацію використовують для маскуванню швів, а конструктивну – для підкреслення фігури та нівелювання пропорцій. Сьогодні в митців кардинально змінилося ставлення до аплікації. Шукаючи шляхи для моделювання образного вирішення майстри пробують різні типи технік використання аплікації: накладна аплікація, квілт і печворк. Одним з методів фіксації аплікації є звичайний спосіб кріплення, багатошаровість і комбінування. *Звичайний спосіб кріплення* – це застрочування машинних швів або кріплення ручним стібком однієї деталі на основу. *Багатошаровість* – це кріплення кількох деталей на одну основу. *Комбінування* – кріплення деталей різним методом накладання або поєднання оброблених країв деталей різних за видом матеріалів (рис. 15).

Рис. 15. Застосування аплікації в дизайні одягу

Печворк і квілт – це різновид декоративно-прикладного мистецтва з багатовіковими традиціями й своїми стилістичними особливостями. Ці види аплікаційного декору передбачають з'єднання клаптиків різнобарвних тканин для створення текстильного твору. Клаптикова техніка аплікації потребує майстерності, відчуття кольору, композиції та художнього смаку.

Під час створення печворку з різнокольорових шматочків тканини за принципом мозаїки зшивається цілий виріб з певним малюнком. У процесі роботи створюється полотно з новим колірним вирішенням, узором, інколи фактурою. Квілт передбачає рельєфність твору. Окремі види квілту характеризуються пришиванням не менше трьох нашарувань тканини, у результаті чого з'являється рельєфний візерунок. Аплікація відіграє важливу роль на вбранні як декор, нею можна декорувати та підкреслювати центр, виріз, горловину виробу, лінію талії, стегон і рельєфи, край низу, рукавів та пілочки. Накладна аплікація декорує шви тонкою стрічкою, створює оригінальні декоративно-конструктивні деталі, що також служать додатковим декором і підкреслюють стрункість фігури (рис. 16).

Рис. 16. Печворк і квілт в дизайні одягу

- **Об'ємне оздоблення – рюші, волани, кокілье, жабо. Оборки** – це смужки тканини різної ширини, призбирані з однієї сторони і тією ж стороною приметані до виробу. Оборками й воланами оздоблюють сукні, блузки, спідниці тощо. Викроюють її з основної чи оздоблювальної тканини. Оборки розкроюють по косій, поперечній і повздовжній нитці, використовуючи кромку для відлітного краю оборки. У святкових шовкових виробках для оборки, яку призбируватимуть, рекомендується розкроювати косу смужку, а для оборки, яку закладатимуть у складочки, – поперечну. Для обробки оборки під час розкрою до її ширини додаємо на шов і обробку краю 1,5-3см. Довжина її залежить від густоти тканини. Якщо оборку викроємо з

тонких і прозорих тканин, довжина оборок має бути в 2 рази більшою від довжини краю деталі, або фасонної лінії, до якої її пришиватимуть; у щільніших тканинах – 1,5рази. Якщо оборки закладають у складочки чи плісе, то їх викроюємо в 3 рази довгими від лінії пришивання. Оборки бувають призбирані й плісировані. Волани відрізняються від оборок тим, що вони ширше, й викроюють їх по колу або прямими смужками по косій. Довжина волана по внутрішній лінії кола повинна дорівнювати довжині лінії його пришивання.

Рюш – це смужка тканини, призбирана по середині, рюш має два відлітних краї. На відміну від оборки, рюш нашивають на деталь зверху та для його виготовлення використовують тільки легкі, такі що драпіруються, тканини. Для більш рівномірного призбирування прокладають 2-3 паралельних строчки. Їх нашивають на деталь зверху. Пришивають рюш на машинці між лініями зборок. Рюш буває простий і фасонний.

Кокільє – оздоблення суто святкового костюма. Його використовують у поєднанні з такими дорогими тканинами: оксамит, парча, важкий шовк, ніжне мережево. Викрійка має завиткоподібну форму, що надає відлітному краю більшої хвилястості. Кокільє можуть бути пришивними або зйомними.

Жабо (від фр. Jabot – пташиний зоб) – це оздоблення блузи, сукні, сорочки у вигляді оборок із тканини чи мережива, які спускаються від горловини до грудей. Перша поява жабо в європейському костюмі відноситься до XVII століття. Жабо на той час було невід'ємною частиною чоловічої білосніжної сорочки, котра, у свою чергу, була ознакою багатства. Саме в цей період і сформувалась основна форма жабо: воно спадало до лінії талії пишною хвилею, виступами або суцільною оборку в дрібну складку. Сьогодні жабо – це переважно атрибут романтичного та ретро стилів у жіночому й дитячому одязі. За формою і кроєм жабо буває різноманітним. Виготовляють його з шовкових, шерстяних, штучних або синтетичних тканин, залежно від фасону виробу. Дуже ошатним буде жабо, заплісероване в дрібні склади; вишуканим – жабо-краватка. До одягу це зйомне оздоблення

може кріпитися за допомогою гудзиків, якщо воно на планці, або за допомогою брошки (рис. 17).

Рис. 17. Застосування, рюшів, воланів та жабо в оздобленні одягу

Сьогодні провідні дизайнери під час створення колекцій одягу звертають особливу увагу на підбір різноманітного оздоблення, а саме: застосування матеріалів різних кольорів, фактур, малюнків в одній формі та композиції. Урізноманітнення матеріалів представляється можливість враховувати індивідуальні особливості та побажання замовника, обирати модель відповідного, потрібного йому матеріалу, малюнка, певного орнаментального мотиву чи колористичного стану, фактури або структури матеріалу передбачає:

- використання різноманітного накладного декору: вишивки, аплікації, перфорації, інкрустації, тиснення, тонування; застосування різної фурнітури – металевої, пластмасової, обтягнутою шкірою або іншими матеріалами; оздоблення конструктивних ліній, рельєфів і деталей із

застосуванням кольорових ниток, тасьми, сутажу, шнура, виконання рельєфних, об'ємних оздоблювальних ліній; застосування геральдики – всілякі знаки, емблеми, підписи і т. п;

- декорування, що застосовується у виробках майже всіх призначень, сезонів, вікових відмінностей. Особливо ефектний він в дитячих, прогулянкових виробках і для активного відпочинку, а також для спортивного одягу;
- використання на поверхні одягу різних накладних деталей – кишень, клапанів, хлястиків, поясів, манжет, пат, бантів, гесток – різних за розміром та формою.

6. Виконання практичних завдань курсу «Оздоблення одягу»

Отримавши тему завдання та прослухавши лекцію, студенти починають збирати матеріал, досліджувати обране джерело творчості (вид оздоблення) та аналізувати роботи провідних дизайнерів, що працюють в даній техніці: усвідомлюють тему, займаються збором інформації, працюють у бібліотеках, інтернеті, замальовують і фотографують аналоги та прототипи, вивчають загальні вихідні дані. Викладач знайомить студентів із кращими попередніми зразками студентських робіт.

Дослідивши та проаналізувавши джерело творчості студенти розпочинають виконувати художньо-конструкторський аналіз зібраного матеріалу. Після проведення художньо-конструкторського аналізу, який необхідно представити у вигляді презентації, замальовок, мудбордів, студенти закінчують дослідження визначенням принципового напрямку розробки. Після завершення досліджень і визначення принципового напрямку в проєктній роботі, студенти починають розробляти різноманітні варіанти рішень методом графічного та об'ємного пошуку. Цей творчий процес вимагає від них креативного мислення, винахідливості та індивідуальності. Техніка виконання ескізів вільна, матеріал виконання може бути різноманітним. Розробляючи варіанти ескізних пропозицій, студенти немов

би намічають різні можливі варіанти виконання завдання (композиції) з урахуванням комплексу раніше обумовлених вимог. На стадії пошуку варіанта рішення завдання вони виконують різні ескізи в графіці й об'ємі. На наступному етапі необхідно вибрати кращий (оптимальний) варіант ескізних пропозицій дизайнерського рішення. Вибір та обґрунтування основного (оптимального) варіанта ескізної пропозиції – важлива частина роботи над завданням. Затвердження оптимального варіанту може проходити у вигляді захисту студентом своїх пропозицій перед студентською групою або індивідуально, при розборі пропозицій із провідним викладачем. При цьому увага студентів акцентується на вмінні концептуально обґрунтовувати свої ідеї. Після затвердження найкращого варіанта студенти зосереджують всі свої подальші дії на його виконанні, детально опрацьовують формоутворювальні параметри. На перегляд студенти представляють готовий виріб та презентацію, що включає історичний аспект дослідження ДТ, аналіз робіт провідних дизайнерів, розробку ескізів, процес виготовлення та фотосесія готового виробу.

7. Зразки студентських робіт

Техніка оздоблення лелітками
Вик. ст. 4 к. ДО(в) 20 Панова К., кер. Будяк В.В.

Техніка оздоблення нитками
Вик. ст. 4 к. ДО(в) 20 Журавльова Л., кер.
Будяк В.В.

Техніка оздоблення об'ємними квітами
Вик. ст. 4 к. ДО(в) 20 Гринько М., кер.
Будяк В.В.

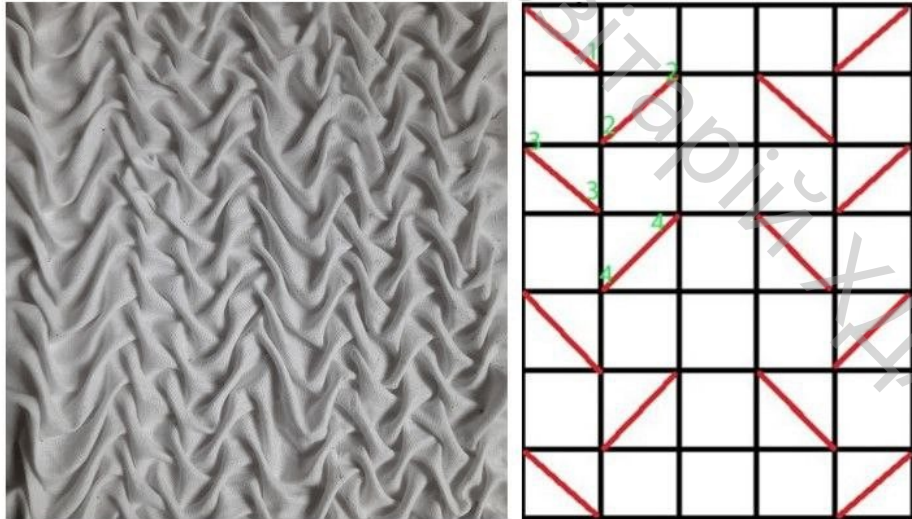
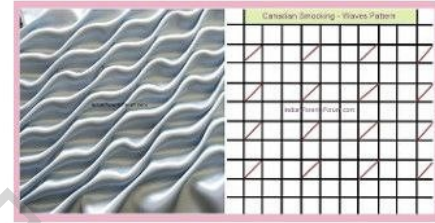
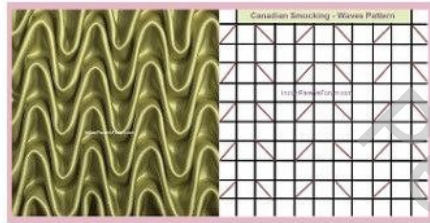
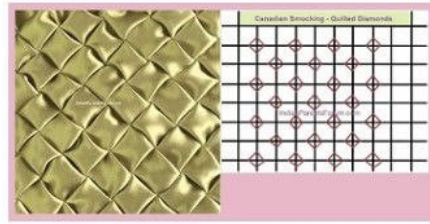

Техніка оздоблення мереживом
Вик. ст. 4 к. ДО(в) 20 Міщенко С., кер.
Будяк В.В.

Техніка оздоблення нитками та аплікація
Вик. ст. 4 к. ДО(в) 20 Панаріна А., кер.
Будяк В.В.

Варіанти буфів

Вик. ст. 4 к. ДО(В) Моїсеєнко А.В. кер. Малік Т.В.

Варіанти складок

Вик. ст. 4 к. ДО(В) Моїсеєнко А.В. кер. Малік Т.В.

Варіанти об'ємних фактур

Вик. ст. 4 к. ДО(В) Моїсеєнко А.В. кер. Малік Т.В.

Варіанти аплікацій

Вик. ст. 4 к. ДО(В) Моїсеєнко А.В. кер. Малік Т.В.

8. Список рекомендованої літератури

Базова:

1. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво: навч. посіб. Львів : Світ, 1992. 186 с.
2. Кара-Васильєва Т. Українська вишивка: альбом. Київ : Мистецтво, 1993. 264 с.
3. Кара-Васильєва Т. Чорноморець А. Українська вишивка. Київ : Либідь, 2002. 160 с.
4. Кара-Васильєва Т., Чегусова З. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках «великого стилю». Київ : Либідь, 2005. 280 с., іл.
5. Никорак О.І. Українська народна тканина ХІХ-ХХ ст.: Типологія, локалізація, художні особливості. Львів : Афіша, 2004. 584 с.
6. Прокопович Т.А., Каленюк О.М., Вахрамєєва Г.І. Основи кольорознавства та декоративно-прикладного мистецтва: навч. посіб. Луцьк : Поліграф. центр «Друк Формат», 2019. 91 с.
7. Українські символи / Дмитренко М., Іваннікова Л., Лозко Г., Музиченко Я., Шалак О. Київ : «Народознавство», 1994. 140 с.
8. Федорчук О. Українські прикраси з бісеру. Львів : НДІ «Неосфера», 1999. 40 с.
9. Шевченко Є. Українська народна тканина. Київ : Артанія, 1999. 416 с.

Додаткова:

10. Гайдук Л.М. Сучасні технології моделювання і художнього оздоблення одягу: навчальний посібник. Київ : КНУТД, 2008. 142 с.
11. Конфекціювання матеріалів для одягу: навч. посіб./ Супрун Н.П., Орленко Л.В., Дрегуляс Е.П., Волинець Т.О. Київ : Знання, 2008. 246 с.
12. Малік Т., Удовіка Є., Кушнарєнко В. Особливості використання мережива в дизайні костюму. *Актуальні проблеми сучасного дизайну: матеріали V Міжнародної наук.-практ. конф.*, 27 квіт. 2023 р. Київ : КНУТД, 2023. Том 1. С. 84-88.

13. Розробка колекцій одягу: Навчальний посібник. / Малинська А.М., Пашкевич К.Л., Смірнова М.Р., Колосніченко О.В. Київ : ПП «НВЦ Профі», 2014. 140 с

Допоміжна:

14. Гнатюк Л.Р., Осадча К.М. Теорія естетичного формоутворення промислових виробів. *Теорія та практика дизайну*. 2012. Вип. 2. С. 92-97.

15. Гула Є.П., Мартинюк Г.С. Проблеми композиційного формоутворення в дизайні періодичних видань. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія : Технічні науки*. 2015. № 1. С. 85-90.

16. Кісіль М. Концепції формоутворення костюму в контексті сучасних тенденцій у Fashion-дизайні. *Актуальні проблеми сучасного дизайну : Матеріали МНПК*. Київ, 2018. С. 196-198.

17. Колосніченко О.В., Пашкевич К.Л., Остапенко Н.В. Естетико-гармонійне формоутворення у проектуванні одягу спеціального призначення: історичний розвиток, тенденції. *Art and Design*. 2018. №3. С. 75-84.

18. Креслення : навч. посібник / Глушко Ю.Ю., Боброва Т.Б., Високоє С.М. та ін. Київ : Ресурсний центр ГУРТ. 2019. 108 с.

19. Нагорна З.В. Класифікація методів трансформативного формоутворення в дизайні одягу *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2013. № 2. С. 87-90.

20. Татіївський П. Витоки і розвиток технічної естетики в Україні. *Мистецтво та освіта*. 2000. № 3. С. 7–10.

21. Elam K. *Geometry of Design*. Princeton Architectural Press. 2001. 96 p.

22. Gualdoni F. *Art. The Twentieth Century*. Milano, Italy : Skiraeditore. 2008. 559 p.

23. McKelvey K. *Fashion design: process, innovation & practice*. Wiley, Hoboken, N.J. 2012. 236 p.